

Edwin A. Abbott (1838.-1926.)

Flatland. A Romance of Many Dimensions (1884.)

Prije dvadesetak godina učinio sam svoje prve teološke korake. Izbor teoloških pravaca i pristupa bio je širok i mnogi su bili podjednako primamljivi. U to vrijeme moj je teološki znanstveno-kritički aparat nužan za kormilarenje ovim vodama, bio više nego skroman. Tada je jedan čovjek okupio oko sebe manju skupinu ljudi od kojih je tražio samo jedno: da budu poštene i dosljedni istraživači putova istini, ili putova istine. I sam je bio takav; postavljao je pitanja, odbacivao pogrešne premda općeprihvaćene odgovore te mukotrпно i strpljivo krčio put. Premda se ne mogu pohvaliti redovitim posjećivanjem toga kružoka, Jimmy, doktor teologije, ostavio je trajni trag u mom teološkom razmišljanju.

Završivši studij kemije Jimmy je odlučio da se posveti prema njegovu shvaćanju kraljici znanosti, premda je taj naziv već odavno bio izgubio svaku točnost i postao anakronična sentimentalija u svijetu akademije. Unatoč svojoj žestokoj ljubavi prema bogoslovlju, Jimmy je zadržao plamičak vezanosti za matematiku. Tom plamičku vjerojatno mogu zahvaliti za poticaj na razmatranje štiva koje inače, nezainteresiran za matematiku općenito, a geometriju pogotovo, sigurno ne bih bio pročitao, niti bih čuo za pripovijest kojoj se poput mnogih opetovano vraćam radi užitka i nadahnuća.

Kratka se pripovijest zove *Flatland*, ili *Ravna zemlja* u slobodnom prijevodu. Napisao ju je britanski matematičar i duhovni pisac Edwin A. Abbott i objavio 1884. godine. Izdana kao kratka

knjižica, danas se više ne može naći u prodaji, ali je veće, pogotovo sveučilišne i bogoslovne knjižnice engleskog govornog područja, imaju. Unatoč tome pripovijest je, premda starija od pedeset godina, dostupna na internetu na nekoliko web stranica. Suvremenom čitatelju i više no osrednjeg znanja engleskog jezika arhaični i formalni jezik bit će značajna prepreka i unaprijed će se morati pripremiti na pozorno čitanje iste rečenice nekoliko puta. Ipak, jednom kad se navikne na staromodni izričaj, pripovijest će biti očaravajuće poticajno štivo. Crteži i geometrijske ilustracije uvelike pomažu boljoj vizualizaciji opisa *Ravnog svijeta*.

Na osnovnoj je razini *Flatland* vizualno jednostavno objašnjenje tajni geometrije upućeno čovjeku zainteresiranom za to područje matematike. Abbott ocrta ponajprije ravninski svijet razumnih dvodimenzionalnih oblika (2D), ali i druge svjetove: jednodimenzionalni 0D (PointLand - svijet točke), jednodimenzionalni 1D (LineLand - svijet crte) i trodimenzionalni 3D (SpaceLand - svijet prostora). Gospodin Kvadrat, znanstvenik 2D svijeta, upućuje čitatelja u zakonitosti svojega svijeta.

Do zapleta dolazi kad Kvadrat otkrije postojanje treće dimenzije i ograničenosti postavki na kojima postoji i djeluje ravninski svijet. Ravninski revolucionar počinje dovoditi u pitanje opće prihvaćene društvene i filozofske paradigme. Putuje u svjetove drukčijih dimenzija i susreće bića koja u njima obitavaju. Stvorenje 0D je osamljeno i zatvoreno u svojoj idiosinkraziji da Kvadratov glas smatra predivnim izrazom sposobnosti samog sebe da uđe u dijalog sa sobom. Stvorenje 0D poriče postojanje stvorenja 2D čak i kad mu se ono očituje. Posebno je zanimljiv razgovor Kvadrata sa Sferom na točki presijecanja dviju dimenzija i dvaju svjetova. Geometrijsko objašnjenje pojma i mogućnost čuda, premda možda upitno ili naivno suvremenim teološkim i matematičkim puritancima, sadrži draž jednostavnosti i uvjerljivosti. I upućuje na analoški obrazac tumačenja i objašnjavanja inače nerasvijetljenih pojava. Prateći Kvadratova istraživanja i otkrića, čitatelj će proširiti osobni svjetonazor. Upitat će se, primjerice, nije li ljudska rasa poput stanovnika *Flatlanda*, nesvjesna svega što se ne vidi. Poneki će se čitatelj možda zapitati, nismo li slični čak i kralju Svijeta crte ili Točki zatvorenima u svojim ograničenim percepcijama.

Dodatna privlačnost knjige velikim dijelom leži u načinu na koji njegove metafore istovremeno pojašnjavaju matematičke pojmove i zakonitosti, a istovremeno satiriziraju društvo. *Flatland* je tako duhovita satira o engleskom viktorijanskom društvu i njegovim klasnim razlikama. To se, primjerice, lijepo vidi na prikazu odnosa među spolovima i opisu klasne borbe. Ipak, Abbott je također pisac

svojege vremena pa odražava i podržava shvaćanja koja su danas odbačena. Najbolji primjer je njegov prikaz položaja žene u društvu koja je uvijek inferiorna muškarcu u broju stranica dakle i po inteligenciji. U cjelini gledajući, premda napisana prije više od sto godina, satira se lako može analoški primijeniti i na suvremeno društvo. Abbott tako na suptilan način razotkriva opće ljudske predrasude i neznanje.

Flatland je rijetko očaravajući primjer isprepletanja raznorodnih disciplina i područja. Osim spoja matematike i književnosti, pripovijest podrazumijeva i osvjetljava pojmove transdimenzionalnosti vrijeme-prostora i druge postavke i teorija suvremene fizike. Takvim potentnim spojem *Flatland* staje uz bok pretečama suvremene znanstvene fantastike 19. stoljeća. Umiješamo li i društvenu angažiranost, pripovijest će biti zanimljiva svima koji žele vidjeti naš svijet na drugi način, koji propituju društvene stvarnosti i more, i onima koji se zanimaju za mogućnost postojanja drugih svjetova u drugim dimenzijama.

Pretpostavljam da je Jimmy osobno volio *Flatland* zbog svega ovoga, no možda je postojao još jedan razlog. Kao akademski izobražen teolog ali i praktični vjernik, Jimmy se posebno zanimao pitanjem kontekstualiziranja teologije. Drugim riječima, kako poruku Evanđelja predočiti na način koji je kulturno i društveno razumljiv i relevantan. Nije mi poznato je li Abbott razmišljao o kontekstualizaciji ili inkulturaciji inkarnirane Riječi. Svakako ne postoje pokazatelji koji bi ukazivali na njegovu namjeru da *Flatland* posluži u apologetske svrhe. Ipak je znakovito da se veliki kršćanski mislilac C. S. Lewis nekoliko puta u svojim apologetskim studijama i književnim raspravama poziva na ovu fascinantnu pripovijest i smatra je korisnim i intrigantnim štivom. Zbog svih ovih razloga usuđujem se suvremenom čitatelju preporučiti čitanje ovog bisera angažirane engleske književnosti nastale u pretprošleme stoljeću.

Davorin Peterlin